

ŽUPANI USORE, SOLI I
TREBOTIĆA**Apstrakt**

U ovom radu se saopštavaju podaci o tituli župana i njenim nosiocima iz *zemalja* Usore i Soli, kao i iz župe Trebotić budući da su u jednom periodu tokom XIV vijeka činile posebnu upravnu oblast Bosanske države. Centralni dio rada sadrži opis aktivnost šestorice župana iz te oblasti (Budoš, Poručen Pribislavić, Juraj Tihčinović, Ivahn Pribilović, Novak Ivahnić i Dragić Poznanović) koji su, kao svjedoci, zabilježeni u poveljama bosanskih vladara od 20-ih do 90-ih godina XIV vijeka. Pri tome autor obraća pažnju na njihovu titulu, vrijeme i mjesto bilježenja u poveljama.

Ključne riječi: župani, Završje, Bosna, Usora, Soli, Trebotić, 14. vijek, povelje, Budoš, Poručen Pribislavić, Juraj Tihčinović, Ivahn Pribilović, Novak Ivahnić, Dragić Poznanović, hronologija, genealogija.

ZUPANI OF USORE,
SOLI AND TREBOTICHA**Abstract**

This paper presents data concerning the title of zupan and its holders from the lands of Usora and Soli, as well as from the parish of Trebotich, given that during a certain period of the 14th century they constituted a distinct administrative unit within the Bosnian state. The central part of the paper contains a description of the activities of six zupans from this region (Budosh, Poruchen Pribislavich, Juraj Tihchinovich, Ivahn Pribilovich, Novak Ivahnich, and Dragich Poznanovich), who are recorded as witnesses in the charters of Bosnian rulers from the 1220s to the 1390s. In doing so, the author pays special attention to their title, the time and place of their appearance in the charters.

Keywords: zupani, Zavrshje, Usora, Soli, Trebotich, 14th century, charters, Budosh, Poruchen Pribisavich, Juraj Tihchinovich, Ivahn Pribilovich, Novak Ivahnich, Dragich Poznanovich, hronology, genealogy.

Župani su bili predstavnici vlasti među Južnim Slovenima u vrijeme njihovog doseljavanja na Balkansko poluostrvo. O tome svjedoči nekoliko istorijskih izvora među kojima je najvažniji spis *De administrando imperio* vizantijskog cara pisca Konstantina VII Porfirogenita koji u okviru 29. glave pomenutog djela piše da: "tamošnja plemena Hrvati i Srbi i Zahumljani i Travunjani i Konavljani i Dukljani i Pagani, odvojivši se od carstva Romeja, postadoše samostalni i nezavisni, ne pokoravajući se nikome. Ova plemena, kako kažu, nemaju arhonte (tj. knezove) već samo starce župane, na isti način kao i ostale Sklavinije."¹

Ova titula se pojavljuje ne samo na južnoslovenskom prostoru, već i kod Zapadnih Slovena, Ugara i Rumuna sa različitim značenjem i značajem. Zanimljivo da je samo među Srbima titula župana dosegla vladarski rang. Bilo je to u Raškoj na prelazu iz 11. u 12. vijek kada se osamostalio župan Vukan, vazal zetskog kralja Bodina. Nakon Vukana, Raškom je sa istom titulom vladao njegov blizak srodnik (vjerovatno brat od strica) Uroš I. Već njegov sin Uroš II ima titulu velikog župana koja se kao vladarska održala do 1217. godine kada je Stefan Nemanjić dobio titulu kralja od pape Honorija III. Rang titule župana vremenom je opadao, čemu su svakako doprinijele nove i zvučnije titule preuzete iz Vizantije. Sredinom 15. vijeka župani su zamjenici knezova koji odlaze u pohod služeći vladara. Konačno, turski popis Hercegovine iz 1476. godine bilježi pojedince kao župane koji su odgovorni za ubiranje poreza od sitne stoke većeg broja sela, pri čemu se područje njihove nadležnosti nazivalo županluk².

Titula župana je bila nasljedna pri čemu je u najčešćem broju slučajeva prelazila sa oca na sina. U manjem broju slučajeva je prelazila na bliske srodnike, ali je suštinski ostajala u istom rodu. Nosioći ove titule u srednjovjekovnoj Bosni i Srbiji bili su vazali vladara, a sa nestankom i slabljenjem centralne vlasti i pojedinih velikaša (oblasnih gospodara). Župani su upravljali svojim oblastima obavljajući vojne, sudske i finansijske obaveze. Sigurno da je tokom srednjeg vijeka na ovim prostorima djelovao veliki broj župana, ali nažalost za mnoge od njih ne znamo zbog oskudice izvorne građe. Mnogo više znamo o županima i njihovim rodovima u primorskim oblastima, prije svega zbog veza sa Dubrovnikom i mogućnostima bilježenja njihovih aktivnosti u poveljama i pismima, kao i serijama Dubrovačkog arhiva nastalih radom tamošnjih vijeća, ili serijama iz poslovnih odnosa. Kako se

1 *Vizantijski izvori*, II, 14–16.

2 Tomović, 1999, 197–198.

udavaljamo od Primorja i više zalazimo u unutrašnjost Balkana, tako su naša saznanja o pojedinim županima znatno oskudnija. Stoga nije čudno, što iz oblasti Usore, Soli i Trebotića po imenu znamo za svega šest župana.

Prije nego što pređem na pojedinačno izlaganje o svakom od njih, neophodno je odgovoriti na pitanje zašto se u ovom radu uz poznate oblasti (Usoru i Soli) obrađuju i župani iz široj javnosti nepoznatog Trebotića? U povelji bana Stjepana II Kotromanića izdatoj Dubrovniku 15. avgusta 1332. kao posebna oblast Bosanske države navodi se *Završje*. Starija historiografija je smatrala da se radi o području velikih kraških polja u jugozapadnom dijelu naše zemlje (Livno, Glamoč i Duvno)³. Analizom drugih povelja iz tih godina, Miloš Blagojević je dokazao da se to mišljenje ne može održati, te da se termin *Završje* odnosi na sjeverni dio Bosne, odnosno teritoriju od donjeg toka Vrbasa (možda čak i zapadnije, sve do Sane) do donjeg toka Drine. Konkretno da su *Završje* činili Zemunik, Usora, Soli i Trebotić idući od zapada prema istoku⁴. Zanimljivo da su u poveljama bana Stjepana II svjedoci iz oblasti *Završja* navođeni od istoka ka zapadu, najprije iz Trebotića, zatim iz Soli, potom iz Usore i na kraju iz Zemunika⁵. Naziv *Završje* nije se održao, budući da je u narednom periodu potiskivan imenima pomenutih župa. U tom procesu najviše je „profitirala“ Usora koja je već do 1351. u svoj sastav uključila Soli, da bi prema povelji iz 1366. u nju bio uvršten i Trebotić⁶. Stvaranje nove oblasti Usore, koja je obuhvatala krajeve od Vrbasa do Drine, nije automatski dovela do potpunog stapanja župe Trebotić sa Usorom kao što se desilo sa *zemljom Soli*. Tako se u poveljama kralja Tvrtka I Kotromanića iz 1380. i 1392. godine pojavljuju svjedoci *od Trebotića*⁷. To je ujedno posljednji put da se

3 Stojan Novaković je bio mišljenja da *Završje* treba tražiti u Livnu i Duvnu, dok je Franjo Rački smatrao da je *Završje* zajednički geografski naziv za Glamoč i Duvno. Po Vjekoslavu Klaiću *Završje* nije obuhvatalo dvije, već tri župe (Livno, Glamoč i Duvno). Njihovo mišljenje je isticao u svojim radovima i Ilarion Ruvarac. Preuzeto iz Blagojević, 1979, 129.

4 Blagojević, 1979, 131–132. Njegovo istraživanje potvrdila je Jelena Mrgić u publikovanoj verziji svoje doktorske disertacije. O tome više vidjeti u Mrgić, 2008, 64–70.

5 Miloš Blagojević je pretpostavljao da je ban Stjepan II *Završje* svojoj državi mogao priključiti tek 1324. godine. Blagojević, 1979, 135–138.

6 Svjedoci koji su se ranije navodili iz *Soli* ili iz *Trebotića*, odnosno njihovi potomci, sada se navode kao svjedoci iz *Usore*. U prilog takvog zaključka ide i povelja bana Tvrtka I Kotromanića iz 1367. godine. Blagojević, 1979, 140–142.

7 U pitanju je bio vojvoda Vlatko Tvrtković, sin vojvode Tvrtka i unuk župana Ivahna Pribilovića. Blagojević, 1979, 143.

Trebotić kao posebna župa bilježi u istorijskim izvorima. Ostaje otvoreno pitanje da li je ona krajem 14. ili početkom 15. vijeka uključena u Usoru ili u Podrinje ili je možda podijeljena između ove dvije oblasti⁸.

Na osnovu saopštenog jasno je zašto sam se odlučio da u ovaj rad uključim župane ne samo iz *Usore* i *Soli*, već i iz njima susjednog *Trebotića*. Ako posmatramo prostorno i vremenski, logično je da rad nastavim županom iz *zemlje Soli*. Bio je to župan Budoš čije se ime pominje samo dva puta, i to oba u poveljama bana Stjepana II Kotromanića iz 1326. i 1329/30. godine. Prvi put je naveden kao svjedok koji dolazi iz *zemlje Soli*. Sljedeći put se pominje takođe kao svjedok *od Soli* u povelji bana Stjepana II iz 1329/30. godine¹⁰.

Župan Budoš više se ne pominje u istorijskim izvorima tako da ne možemo ništa više konkretno o njemu da kažemo, osim činjenice da je upravljao *zemljom Soli* sa čelnikom Hlapom dvadesetih godina 14. vijeka¹¹. Po mišljenju Jelene Mrgić župan Budoš bio je vrhovni civilni službenik u toj oblasti, dok je *čelnik* Hlap (zabilježen u banovoj povelji iz 1326. godine) zapovijedao vojnim posadama tvrđava i gradskih

8 Blagojević, 1979, 143; Na ovom mjestu bi trebalo odgovoriti na pitanje gdje se nalazio *Trebotić*? Prema ranim osmanskim izvorima, nahija *Trebotić* pružala se s desne strane obale Jadrta, zapadno od Srebrenice i sjeverno od oblasti Osata. Drugo sporno pitanje jeste da li je srednjovjekovna župa *Trebotić* imala isti položaj na terenu, budući da su župska i nahijska organizacija počivale na drugačijim principima nastanka. Jelena Mrgić ističe da je više nalik župi ravnica oko donjeg toka Drinjače, nego što je to dolina Jadrta. Po njenom mišljenju u nahiji *Trebotić* očuvalo se ime veće srednjovjekovne teritorije *Trebotić*, na isti način kao što se u maloj nahiji *Završ* sačuvao naziv većeg područja *Završ*, odnosno u imenu male nahije *Usore* naziv matične župe *Usore*. Mrgić, 2008, 71–72.

9 Aleksandar Solovjev je datirao ovu povelju sa oko 1322. godinom. Solovjev, 1926, 105–106; Pored njega kao predstavnik *zemlje Soli* naveden je i *čelnik* Hlap. Mrgić-Radojčić, 2004, 22, 31; Dinić, 1978, 136. Zanimljivo da je i Marko Vego griješio kada je ovu povelju smjestio u vrijeme prije 1324. godine. Vego, 1982, 35.

10 Povelju su tada izdali zajedno ban Stjepan II i njegov brat knez Vladislav. Kao trinaesti svjedok po redu navodi se župan Budoš. Ovaj put on je jedini predstavnik *zemlje Soli*. Mrgić-Radojčić, 2004, 31; Dinić, 1955, 14. Na osnovu ove, kao i prethodne povelje, Pavao Anđelić je bio mišljenja da Budoš pripada starom vlasteoskom rodu imajući u vidu njegovu titulu župana. Anđelić, 1982, 170.

11 U periodu od 1326. do 1351. godine *zemlje* Usora i Soli imale su posebnu teritorijalnu upravu, koju poznajemo na osnovu svjedoka iz tih oblasti u poveljama bosanskog bana. Mrgić, 2000, 32. O organizaciji vlasti više vidjeti u Mrgić, 2008, 68, 79.

utvrđenja pod neposrednom vlašću bosanskog bana¹². Pored ove pretpostavke, mogle bi se iznijeti još dvije. Prva se odnosi na eventualno potomstvo župana Budoša, dok se druga odnosi na vrijeme njegove smrti. Naime, u povelji bana Stjepana II iz 1332. godine ne navodi se ime župana Budoša, ali se pominje Ivan Budisalić (bez titule oznake porijekla), koji bi mogao, sudeći po prezimenu, da bude njegov sin¹³. Ako je to zaista bilo tako onda je župan Budoš postao pokojni između 1329/30. i 1332. godine.

Sljedeći župan iz *zemlje Soli* čije ime je ostalo sačuvano bio je Poručen Pribislavić, porijeklom iz roda Hlapovića, stare solske vlastele¹⁴. Prvi put se pominje kao svjedok *od Usore* u povelji bana Stjepana II iz 1351. godine, ali bez navođenja njegove titule¹⁵. Kao župan *iz Usore* Poručen se javlja u povelji bana Tvrtka I iz 1367. godine¹⁶. Poslije toga njegovo ime ne bilježi ni jedan drugi historijski dokument. Zašto nije naveden kao svjedok „iz Soli“, već „iz Usore“, objašnjeno je na jednoj od prethodnih stranica. Ako nije poznato do kada je živio i kako je završio, može se utvrditi genealogija. Djed župana Poručena Pribislavića bio je već pominjani *čelnik* Hlap¹⁷. Njegovi sinovi bili su

12 Mrgić, 2008, 68.

13 U prilog tome ide i to što je Ivan Budisalić naveden kao svjedok *od Završja*, i to iza *čelnika* Hlapa, *velmože* iz *zemlje Soli*, a ispred kneza Divoša Tihoradića, koji je predstavljao *zemlju Usoru*. Mrgić-Radojčić, 2004, 31. Poput Jelene Mrgić, tako i Rade Popović eventualno srodstvo župana Budoša i Ivana Budisalića zadržava u sferi pretpostavke. Popović, 2007, 47; Mrgić, 2008a, 14, 20. Mogućnost da je Ivan Budisalić bio sin župana Budoša pominje i Blagojević, 1979, 136; Mrgić, 2008, 71.

14 Prema P. Anđeliću njihovi baštinski posjedi nalazili su se „od davnina“ u oblasti Soli, te nema govora o tome da su Hlapovići bili došljaci iz vremena ugarske vlasti nad Usorom i Solima. Njegovo mišljenje da je istom rodu pripadao i župan Budoš ostalo je usamljeno. Anđelić, 1982, 171.

15 Ban Stjepan II i njegov brat knez Vladislav izdali su 1351. godine povelju braći Vukoslavić, knezovima Vuku i Pavlu, sinovima kneza Vukoslava Hrvatinića. Poveljom su potvrđeni posjedi u župama Banjici i Vrbanji. Svjedoci su navedeni bez titula, a jedan od njih bio je Poručen Pribislavić, na šestom mjestu od sedam svjedoka. Mrgić-Radojčić, 2002, 79, 82, 86; Ječmenica, 2011, 24, 27; Anđelić, 1982, 171.

16 Ječmenica, 2011, 24, 27; Vego, 1982, 35; Anđelić, 1982, 171.

17 Jelena Mrgić saopštava zanimljivu pretpostavku (već prisutnu u nauci) po kojoj je mogući naručilac drugog manuskripta iz radionice Manojla Grka (prvi je sigurno Divoš Tihoradić) – Manojlovog (Mostarskog) jevanđelja upravo čelnik Hlap, jer je pisar Manojlo ostavio zapis u kome kaže kako je Hlap bio kod njega dok je pisao. Mrgić, 2008, 68.

Pribislav Hlapotić i Stipoje Čelničić. Očigledno da je župan Poručen bio sin Pribislava Hlapotića, koji se 1345. navodi sa titulom kneza.¹⁸

Mlađi savremenik Poručena Pribislavića bio je župan Juraj Tihčinović, koji se prvi i ujedno posljednji put pominje u povelji kralja Stefana Dabiše 17. jula 1392. godine¹⁹. Nije poznato kada je postao župan, niti do kada je živio. Ali ako se hronologija ni približno ne može utvrditi, genealogija itekako može. Zna se da je župan Juraj Tihčinović pripadao usorskoj vlasteoskoj porodici²⁰ koju u izvorima možemo pratiti od 20-ih godina 14. vijeka pa sve do pred propast srednjovjekovne bosanske države. Njegov djed je bio Vitan Tihoradić, svjedok na banovim poveljama iz 1326, 1329/30. i 1333. godine. Vitanov brat bio je Divoš Tihoradić²¹, poznat prije svega po tzv. *Divoševom jevandjelju* čiji je bio naručilac i korisnik, a koje je nađeno u crkvi Svetog Nikole u Podvrhu kod Bijelog Polja²². Otac župana Jurja očigledno je bio knez Tihčin Vitanović, svjedok na povelji bana Stjepana II iz 1345. godine²³. To nije bio jedini pomen kneza Tihčina budući da se njegovo ime kao svjedoka *od Usore* bilježi još i u povelji bana Tvrtka I iz 1367. godine²⁴. Pavao Anđelić je iznio pretpostavku po kojoj je župan Juraj Tihčinović bio otac Vukmira i Vukašina Zlatonosovića²⁵, oblasnih gospodara iz

18 Mrgić-Radojčić, 2002 A, 90; I na drugom mjestu Jelena Mrgić ukazuje na to da je Poručen bio sin Pribislava Hlapotića. Mrgić, 2008, 73. Nešto oprezniji je bio Dejan Ječmenica po kome je srodstvo Pribislava Hlapotića i Poručena Pribislavića „moguće“. Ječmenica, 2011, 24, 27.

19 Povelja je napisana u Lušcima u Donjim Krajima. Time je kralj Stefan Dabiša potvrdio povelje o trgovini svojih prethodnika i obavezao se na mir i prijateljstvo sa Dubrovčanima. Pri navođenju svjedoka župan Juraj Tihčinović nalazi se na pretposljednem, 13. mjestu. Miklosich, 1858, 222; Stojanović, 1929, 174; Rudić, 2007, 181; Vego, 1982; Mrgić, 2008, 88.

20 Zanimljivo je mišljenje Jelene Mrgić po kojoj je ova porodica, prema političkom uticaju i značaju, bila druga po važnosti u oblasti Usore. Mrgić, 2008, 89.

21 Oni su prezime dobili po ocu ili možda nekom drugom pretku koji se zvao Tihorad. Rudić, 2021, 132.

22 O njegovim potomcima vidjeti u Rudić, 2021, 134.

23 U latinskoj povelji zabilježen je kao *Tichcinus, filius Vitani*. Rudić, 2007, 181; Ječmenica, 2011, 27; Anđelić, 1982, 167; A. Palavestra, 1991, 170; Rudić, 2021, 132.

24 Ječmenica, 2011, 27; Rudić, 2021, 132.

25 Anđelić, 1982, 145; Njegovu pretpostavku bilježi i Srđan Rudić, ali bez konkretnijeg određivanja prema njoj. Isti autor ukazuje na postojanje vojvode Vukića Tihčinovića, svjedoka u poveljama kralja Stjepana Tomaševića iz 1461. godine. Po Rudiću on je najvjerovatnije bio u rodbinskim vezama sa

prvih decenija 15. vijeka²⁶. I njegova druga pretpostavka je zanimljiva, ali nažalost bez potkrijepljenja u istorijskim izvorima: da je župan Juraj Tihčinović upravljao Srebrenikom i okolinom.

Preostala tri župana su iz Trebotića. Hronološki posmatrano prvi od njih bio je Ivahn Pribilović, porijeklom iz stare vlasteoske porodice čiji su se baštinski posjedi nalazili u župi Trebotić. Ova teritorija bila je granična između Ugarske i Bosne pa je razumljivo da su predstavnici te porodice ponekad priznavali vlast ugarskog kralja. Moguće da je i Ivahn svoju političku karijeru započeo kao čovjek kralja Dragutina i njegovog sina Vladislava II da bi poslije došao pod neposrednu vlast bosanskog bana Stjepana II Kotromanića. U tom periodu je upravljao svojom oblašću u banovo ime i učestvovao u radu bosanskog državnog vijeća. Sve ovo zaključujemo na osnovu njegovih pomena kao svjedoka u poveljama bana Stjepana II.

Prvi put župan Ivahn se javlja kao svjedok iz *Trebotića* sa županskom titulom u banovoj povelji iz 1326. godine²⁷. U istoj ulozi zabilježen je 1329/1330. godine u banovoj povelji velikom knezu Grguru Stjepaniću²⁸. Župan Ivahn posljednji put se spominje u povelji bana Stjepana II od 15. avgusta 1332. godine. Za razliku od prva dva pomena kada je zabilježen kao župan Ivahn, ovaj put je naveden sa prezime-
nom - Pribilović²⁹. Srđan Rudić je sasvim logično pretpostavio da bi se

županom Jurjem Tihčinovićem. Rudić, 2007, 181; Rudić, 2009, 165–166; Rudić, 2021, 133.

- 26 Pavao Anđelić je svoju pretpostavku temeljio na osnovu povelje kralja Stefana Ostoje iz 1404. u kojoj se među svjedocima pominje *vayvoda Vochmir Jurievich*; jedini Vukmir s titulom vojvode u to vrijeme bio je Vukmir Zlatonosović, kojeg je, osim prezimena, za Jurja Tihčinovića snažno vezivala i Usora, odnosno oblast koju je držao. Preuzeto iz Rudić, 2021, 133.
- 27 Pri navođenju svjedoka župan Ivahn se nalazi na posljednjem mjestu. Mrgić-Radojčić, 2004, 32; Dinić, 1955, 14; Blagojević, 1976, 27; Anđelić, 1982, 163, 188; Mrgić, 2000, 32. Ovu povelju Aleksandar Solovjev je datirao sa oko 1322. godinom. Solovjev, 1926, 105–106. U knjizi Marka Vega ova povelja je napisana između 1322. i 1324. godine. Vego, 1982, 139–141.
- 28 Mrgić-Radojčić, 2004, 22, 32; Dinić, 1955, 14; Blagojević, 1976, 28; Anđelić, 1982, 163, 188; Mrgić, 2000, 32. Ovu povelju Marko Vego je datirao u godine nakon 1324. Vego, 1982, 139–141.
- 29 Ovom poveljom ban Stjepan II i Dubrovčani uređuju kako će se rješavati međusobni sporovi. Ivahn Pribilović se pri navođenju svjedoka nalazi na 12. mjestu, ali je prvi od svjedoka iz *Završja*. Miklosich, 1858, 102; Solovjev, 1926, 117–119; Stojanović, 1929, 44; Mrgić-Radojčić, 2004, 32; Mrgić-Radojčić, 2008 A, 14, 21; Goršič, 1929, 38; Blagojević, 1979, 135; Vego, 1982, 50; Blagojević, 1995, 60; Mrgić-Radojčić, 2000, 32.

njegov otac mogao zvati Pribil³⁰. Župan Ivahn Pribilović imao je sina Tvrtka Ivahnića koji se prvi put bilježi u povelji bana Stjepana II Kotromanića iz 1333. godine³¹. Ovo je značajan podatak koji bi mogao da ukaže na mogućnost da je župan Ivahn postao pokojni između 15. avgusta 1332. i 15. februara 1333. godine. Tvrtko Ivahnić je kasnije napredovao u službi, te se kao *vojvoda usorski* pominje 1357, 1366, 1367. i 1373. godine³². Vlast usorskog vojvode vršio je do 1399. zajedno sa sinom Vlatkom Tvrtkovićem (Vojvodićem)³³. Srđan Rudić je iznio zanimljivu pretpostavku po kojoj je Vlatko Tvrtković (Vojvodić) imao brata ili sina *Voisava Vojevodića* koji se sa titulom kneza bilježi na poveljama iz jula 1392. i dvije povelje iz 1399. godine³⁴. Pretpostavku Pave Anđelića da je Vlatko Tvrtković (Vojvodić) imao sina Vučihnu Vlatkovića u svojim istraživanjima odbacio je Esad Kurtović³⁵. Pored Tvrtka, župan Ivahn imao je i sina Novaka o kome će više biti riječi nešto niže u tekstu budući da je naslijedio očevu titulu. Postoji

30 Rudić, 2021, 130.

31 U ovoj povelji zabilježen je bez titule. Ječmenica, 2010, 44; Rudić, 2021, 130–131.

32 Mrgić-Radojčić, 2004, 32; Mrgić-Radojčić, 2005, 109; Ječmenica, 2010, 44; Blagojević, 1976, 30; Blagojević, 1979, 141; Anđelić, 1982, 159; Blagojević, 1995, 60; Rudić, 2021, 130–131.

33 Mrgić-Radojčić, 2003, 180–181; Ječmenica, 2010, 44; Ječmenica, 2011, 14; Po mišljenju Jelene Mrgić Vlatko Tvrtković je kao vojvoda usorski zapovijedao trupama iz te oblasti u bitkama protiv ugarske vojske krajem 80-ih godina 14. vijeka. Mrgić, 2008, 78, 83, 86; Rudić, 2021, 131.

34 Voisav je poput Vlatka nosio prezime izvedeno iz titule koju je nosio njegov otac. Titula vojvode u 14. vijeku nije bila tako česta kao u narednom vijeku, te postoje nekoliko mogućnosti. Jedna od njih jeste da je knez Voisav pripadao rodu Trebotića. U tom slučaju mogao je biti Vlatkov brat ili sin. Obje mogućnosti su sa hronološkog stanovišta prihvatljive. Rudić, 2021, 63, 131–132.

35 U poveljama kralja Stefana Dabiše iz jula 1392. i aprila i maja 1395. među svjedocima je zabilježen Vučihna Vlatković. U prvoj je imao titulu kneza, a na druge dvije upisan je kao svjedok *od Usore* sa titulom vojvode. Pavao Anđelić je kao argument za srodstvo Vlatka Tvrtkovića i Vučihne Vlatkovića koristio prezime i oblast odakle su dolazili. U isto vrijeme zbunjivalo ga je to što su Vlatko i Vučihna u isto vrijeme imali titulu vojvode. Ovim problemom se bavio Esad Kurtović koji je zaključio da Vlatko Tvrtković i Vučihna Vlatković nisu bili otac i sin. Preuzeto iz Rudić, 2021, 52, 132. Kneza Vučihnu Vlatkovića je u ovu porodicu uvrstila Jelena Mrgić, ali bez navođenja eventualnog srodstva. Ona ističe kako je 1400. došlo do izvjesne promjene u vrhu socijalne ljestvice na području Usore – članovi porodice usorskog vojvode Vlatka Tvrtkovića i Vučihne Vlatkovića *od Trebotića* nestaju iz diplomatskih izvora. Na njihovo mjesto dolaze knez Vukašin i brat mu vojvoda Vukmir Zlatonosović, koji se pomenute godine bilježi kao prvi svjedok *od Usore*. Mrgić, 2008, 89, 94.

mogućnost da je Ivahn Pribilović imao trećeg sina koji se zvao Ivahn, ali kako izvorna građa to ne potvrđuje u potpunosti, njihovo eventualno srodstvo ostaje u domenu pretpostavke³⁶.

Sa stanovišta teme koja se obrađuje u okviru ovog rada mnogo važnije u odnosu na saopštene pretpostavke je bilježenje aktivnosti župana Novaka, sina Ivahna Pribilovića. Od oca je naslijedio župansku titulu i posjede u župi Trebotić gdje su se nalazile baštine ove vlasteoske porodice. Novak se prvi i ujedno posljednji put pominje kao svjedok u povelji bana Tvrtka I iz 1357. godine³⁷. Za razliku od brata Tvrtka koji je imao titulu vojvode i obavljao važne poslove u državnoj upravi srednjovjekovne Bosne svog vremena, župan Novak je bio lokalni vlastelin u župi Trebotić koji se nije previše isticao u političkom životu svoga vremena. Ova konstatacija bi mogla donekle da objasni samo jedan njegov pomen u sačuvanoj građi.

Posljednji, šesti župan čija će aktivnost biti pomenuta u ovom radu zvao se Dragić Poznanović. Njegovo ime javlja se samo jedan put, i to 1392. godine kao svjedok *od Trebotića* u povelji kralja Stefana Dabiše vojvodi Hrvoju Vukčiću Hrvatiniću³⁸. Na osnovu toga može se pretpostaviti da su se Dragićevi baštinski posjedi nalazili negdje u župi Trebotić. Osim toga, vjerovatno je sa vojvodom Vlatkom Tvrtkovićem (Vojvodićem) bio predstavnik vlastele u pomenutoj oblasti. Srđan Rudić je iznio prihvatljivu pretpostavku po kojoj se, na osnovu oblika prezimena, otac ili neki Dragićev predak zvao Poznan³⁹. Pavao Anđelić je pokušao dovesti u vezu župana Dragića sa županom Dinjicom. Po njemu Dragić bi mogao biti jedan od neimenovane Dinjićine braće⁴⁰.

36 Ivahn je imao titulu tepčije koju je stekao 1353. ili 1354. godine. U prilog eventualnog srodstva ide patronimik Ivahnović, ali je problematično to što se on navodi među svjedocima iz Bosne. Po Jeleni Mrgić-Radojčić tepčija Ivahn vjerovatno jeste bio sin Ivahna Pribilovića. Mrgić-Radojčić, 2004, 32; Mrgić-Radojčić, 2005, 102, 109; Mrgić-Radojčić, 2005 B, 117. Njeno mišljenje dijeli i Rade Popović. Popović, 2007, 40, 46; Slična konstatacija je prisutna i kod Dejana Ječmenice. Ječmenica, 2011a, 15; Anđelić, 1982, 159, 163–164; Pavao Anđelić je i sam bio svjestan da će svoju pretpostavku teško moći dokazati. Preuzeto iz Rudić, 2021, 131.

37 Pored Novaka navodi se i njegov brat vojvoda Tvrtko. Mrgić-Radojčić, 2003, 180; Mrgić-Radojčić, 2004, 32; Ječmenica, 2011a, 15; Vego, 1982, 158; Anđelić, 1982, 163–164, 188.

38 Uz njega kao predstavnik Trebotića naveden je vojvoda Vlatko Tvrtković. Anđelić, 1975–1976, 38; Anđelić, 1982, 165, 174; Mrgić, 2008, 88; Rudić, 2021, 108.

39 Rudić, 2021, 108.

40 Dinjica se pominje sa braćom 1378. i 1380. godine. Anđelić, 1982, 188.

Za ovu pretpostavku Anđelić nije ponudio odgovarajuće argumente, a pošto za nju nema potvrde u drugim istorijskim izvorima, može se posumnjati u njenu istinitost. Druga Anđelićeva pretpostavka bi mogla biti prihvatljivija. Po njemu župan Dragić se može, na osnovu prezimena, dovesti u vezu sa Osatom, preciznije sa selom Poznanović⁴¹.

Na području *zemalja* Usore i Soli, te župe Trebotić tokom srednjeg vijeka bila je prisutna i vjerovatno veoma raširena titula župana. Nažalost, naša saznanja o ovoj tituli i njenim nosiocima su mnogo manja u poređenju sa drugim oblastima srednjovjekovne Bosne. Znamo za svega šest župana iz ove oblasti: Budoš, Poručen Pribislavić, Juraj Tihčinović, Ivahn Pribilović, Novak Ivahnić i Dragić Poznanović. Njihova imena su sačuvana u poveljama bosanskih vladara od 20-ih do 90-ih godina 14. vijeka, u kojima se javljaju kao svjedoci zapisanog pravnog čina. Dakle, za sve njih je zajedničko da su živjeli i djelovali u 14. vijeku na istom ili bliskom prostoru. Povezuje ih i zajednička služba banovima i kraljevima Bosne (Stjepan II, Tvrtko I i Stefan Dabiša). Za neke od njih moguće je utvrditi srodstvo, odnosno pripadnost pojedinim plemićkim porodicama. Sa stanovišta ove teme posebno je značajno sigurno utvrđeno srodstvo između župana Ivahna Pribilovića (otac) i Novaka Ivahnića (sin).

Naravno da ostaju brojna sporna pitanja koja se odnose na hronologiju aktivnosti pomenutih ličnosti, pa i na genealoške veze između njih i drugih osoba koje djeluju u to i kasnije vrijeme, a koje svojim prezimenima ostavljaju mogućnost eventualnih rodbinskih veza. S druge strane, otvaraju se pitanja vezana za samu titulu župana, tačnije ingerencije koje su imali njeni nosioci. Da li su se njihove funkcije možda preklapale sa funkcijama osoba koje su imale druge titule, ili je bilo tačno propisano ko će šta da obavlja? Da li je titula župana pripadala samo jednom sinu ili su je uživali svi potomci, a onda bi je se prosto odricali sa sticanjem novih i zvučnijih titula? Da li je u ovoj oblasti, kao i u drugim, došlo do opadanja ranga titule župana u 15. vijeku? Moguće da jeste, jer se njeni nosioci više ne bilježe kao svjedoci u vladarskim poveljama. Za razliku od prethodno postavljenog pitanja, na ona prethodna je teško dati konkretniji odgovor. Uvijek su moguće pretpostavke i uopštavanja, koje će biti prisutne i u narednom periodu imajući u vidu postojeće istorijske izvore. Jedina mogućnost jeste otkrivanje novih izvora koji bi u nekim budućim istraživanjima produbili naša

saznanja kako o pojedinim nosiocima titule župana, tako i o prirodi i nadležnostima u državnoj organizaciji same titule župana.

Zaključak

Prvi po imenu poznati župan iz *zemlje* Soli bio je Budoš koji se javlja kao svjedok u poveljama bana Stjepana II Kotromanića 1326. i 1329/30. godinu. On je tom oblašću upravljao sa čelnikom Hlapom. Ostaje otvoreno pitanje eventualnog srodstva sa Ivanom Budislavićem koji se pominje u banovoj povelji 1332. godine. Župan Poručen Pribislavić, takođe iz *zemlje* Soli, bilježi se u poveljama iz 1351. i 1367. godine. Pominje se kao svjedok *od Usore* budući da se ta *zemlja* do sredine XIV vijeka „proširila“ na *zemlju* Soli. Pripadao je rodu Hlapovića (njegov djed je bio čelnik Hlap, a otac Pribislav Hlapotić). Župan Juraj Tihčinović se bilježi samo jednom, i to u povelji kralja Stefana Dabiše iz 1392. godine. Pripadao je uglednoj usorskoj vlasteoskoj porodici. Djed mu je bio Vitan Tihoradić, a otac Tihčin Vitanović koji se pominju u poveljama bana Stjepana II. Prvi po imenu poznati župan iz Trebotića bio je Ivahn Pribilović, koji se bilježi u banovim poveljama iz 1326, 1329/30. i 1332. godine. Imao je dva sina, od kojih je Tvrtko napredovao u državnoj službi postavši *usorski vojvoda* u drugoj polovini XIV vijeka. Drugi sin Novak naslijedio je očevu titulu sa kojom se javlja u povelji bana Tvrtka I iz 1357. godine, što je ujedno njegov jedini pomen u sačuvanoj građi. Treći župan iz Trebotića koga znamo po imenu bio je Dragić Poznanović koji se bilježi samo jednom, i to u povelji kralja Stefana Dabiše iz 1392. godine. Za razliku od prethonika čije se genealoške veze koliko toliko mogu utvrditi, o Dragiću se ništa konkretnije ne može reći osim pretpostavke da je imao neke veze sa selom Poznanovići (Osat). Iako su podaci o županima iz Usore, Soli i Trebotića oskudni, očigledno da je ova titula bila prisutna ne samo u XIV vijeku, već i u ranijem, pa i u kasnijem vremenu, s tim da je njen rang vremenom opadao. Nosioci ove titule imali su određene ingerencije u državnoj organizaciji na lokalnom nivou (uprava, sudstvo, finansije), a vjerovatno i vojne obaveze.

Conclusion

The first župan from the land of Soli known by name was Budoš, who appears as a witness in the charters of Ban Stjepan II Kotromanić in 1326 and 1329/30. He administered this territory together with the čelnik Hlap. The question remains open whether he may have been

related to Ivan Budislavić, who is mentioned in the Ban's charter of 1332. The župan Poručen Pribislavić, likewise from the land of Soli, is recorded in charters from 1351 and 1367. He is noted as a witness from Usora, since by the mid-14th century that land had "expanded" to include Soli. He belonged to the lineage of the Hlapović family (his grandfather being čelnik Hlap, and his father Pribislav Hlapotić). The župan Juraj Tihčinović is attested only once, in the charter of King Stefan Dabiša from 1392. He belonged to a distinguished noble family of Usora; his grandfather was Vitan Tihoradić and his father Tihčin Vitanović, both of whom are mentioned in the charters of Ban Stjepan II. The first župan from Trebotić known by name was Ivahn Pribilović, who appears in the Ban's charters from 1326, 1329/30, and 1332. He had two sons: Tvrtko, who advanced in state service to become the duke (vojvoda) of Usora in the second half of the 14th century, and Novak, who inherited his father's title and appears with it in the charter of Ban Tvrtko I in 1357—his sole attestation in the preserved sources. The third župan from Trebotić whose name is known was Dragić Poznanović, recorded only once, in the charter of King Stefan Dabiša from 1392. Unlike his predecessors, whose genealogical ties can be reconstructed to some extent, nothing more specific can be stated about Dragić beyond the assumption that he may have had some connection with the village of Poznanovići (in Osat). Although the data concerning the župans of Usora, Soli, and Trebotić are fragmentary, it is evident that this title was present not only in the 14th century, but also in earlier and later periods, though its rank gradually declined over time. Holders of this title exercised certain competences in the organization of the state at the local level (administration, judiciary, finances), and probably also bore military obligations.

BIBLIOGRAFIJA

- Anđelić, Pavao. „Barones regni i državno vijeće srednjovjekovne Bosne“, *Prilozi Instituta za istoriju* 11–12, Sarajevo 1975–1976, 29–48.
- Anđelić, Pavao. *Studije o teritorijalno-političkoj organizaciji srednjovjekovne Bosne*, Sarajevo 1982.
- Blagojević, Miloš. „Tepčije u srednjovekovnoj Srbiji, Bosni i Hrvatskoj“, *Istorijski glasnik* 1–2, Beograd 1976, 7–47.

- Blagojević, Miloš. „Bosansko Završje“, *Zbornik Filozofskog fakulteta u Beogradu* XIV–1, Beograd 1979, 129–144.
- Blagojević, Miloš. „Severna granica bosanske države u XIV veku“, *Zbornik radova sa Međunarodnog naučnog skupa „Bosna i Hercegovina od srednjeg veka do najnovijeg vremena“* 12, Beograd 1995, 59–76.
- Dinić, Mihailo. *Državni sabor srednjovekovne Bosne*, Beograd 1955.
- Dinić, Mihailo. *Srpske zemlje u srednjem veku*, Beograd 1978.
- Goršič, Franz. „Župani in knezi v jugoslovenski pravni zgodovini“, *Časopis za zgodovino in narodopisje* XXIV, Maribor 1929, 16–49.
- Ječmenica, Dejan. „Stonska povelja bana Stefana II Kotromanića“, *Građa o prošlosti Bosne* 3, Banja Luka 2010, 29–46.
- Ječmenica, Dejan. „Povelja bana Tvrtka knezu Vlatku Vukoslaviću“, *Građa o prošlosti Bosne* 4, Banja Luka 2011a, 9–19.
- Ječmenica, Dejan. „Povelja bana Tvrtka knezu Pavlu Vukoslaviću“, *Građa o prošlosti Bosne* 4, Banja Luka 2011b, 21–29.
- Miklosich, Franz. *Monumenta Serbica*, Viennae 1858.
- Mrgić, Jelena. „Župe i naselja „zemlje“ Usore“, *Jugoslovenski istorijski časopis* 1–2, Beograd 2000, 27–42.
- Mrgić-Radojčić, Jelena. „Povelja bana Stjepana II Kotromanića knezu Vuku i Pavlu Vukoslaviću“, *Stari srpski arhiv* 1, Laktaši 2002, 79–92.
- Mrgić-Radojčić, Jelena. „Povelja bana Tvrtka knezu Vukcu Hrvatiniću“, *Stari srpski arhiv* 2, Laktaši 2003, 167–184.
- Mrgić-Radojčić, Jelena. „Povelja bana Stjepana II Kotromanića velikom knezu Grguru Stjepaniću“, *Stari srpski arhiv* 3, Laktaši 2004, 19–33.
- Mrgić-Radojčić, Jelena. „Povelja bana Tvrtka Kotromanića kojom potvrđuje baštinske posede knezu Vlatku Vukoslaviću“, *Stari srpski arhiv* 4, Laktaši 2005a, 99–114.
- Mrgić-Radojčić, Jelena. „Povelja bana Tvrtka kojom daje „vjeru gospodsku“ Vlatku Vukoslaviću“, *Stari srpski arhiv* 4, Laktaši 2005b, 115–118.
- Mrgić, Jelena. *Severna Bosna 13–16. vek*, Beograd 2008.
- Mrgić, Jelena. „Povelja bosanskog bana Stjepana II Kotromanića kojom knezu Vukoslavu Hrvatiniću daje župe Banjicu i Vrbanju

sa gradovima", *Građa o prošlosti Bosne* 1, Banja Luka 2008a, 11–22.

- Palavestra, Aleksandar. Spasić, Dušan. Mrđenović, Dušan. *Rodoslovne tablice i grbovi srpskih dinastija i vlastele*, Beograd 1991.
- Popović, Rade. „Povelja bana Stjepana II Kotromanića o rešavanju sporova između Bosne i Dubrovnika“, *Stari srpski arhiv* 6, Beograd 2007, 35–54.
- Rudić, Srđan. „Povelja kralj Stefana Dabiše Dubrovniku“, *Stari srpski arhiv* 6, Beograd 2007, 167–182.
- Rudić, Srđan. „Povelja kralja Stefana Tomaševića Dubrovniku“, *Građa o prošlosti Bosne* 2, Banja Luka 2009, 153–168.
- Rudić, Srđan. *Bosanska vlastela XV veka – prosopografska studija*, Beograd 2021.
- Solovjev, Aleksandar. *Odabrani spomenici srpskog prava (od XII do kraja XV veka)*, Beograd 1926.
- Stojanović, Ljubomir. *Stare srpske povelje i pisma* I–1, Beograd 1929.
- Tomović, Gordana. „Župan“, *Leksikon srpskog srednjeg veka*, Beograd 1999, (priredili S. Ćirković i R. Mihaljčić), 197–198.
- Vego, Marko. *Postanak srednjovjekovne bosanske države*, Sarajevo 1982.
- *Vizantijski izvori*, II - *Vizantijski izvori za istoriju naroda Jugoslavije*, tom II (priredio Božidar Ferjančić), Beograd.